FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT JÁN MAZÁK

föredraget den 24 september 2009 [1]

I — Inledning, faktiska omständigheter i målet vid den hänskjutande domstolen och förfarandet vid den domstolen

1. Förevarande begäran om förhandsavgörande har inkommit till domstolen från Bundesgerichtshof (den federala domstolen) (Tyskland) (nedan kallad den hänskjutande domstolen). Frågorna i begäran gäller tolkningen av artikel 5.1 b i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område [2] (nedan kallad förordning nr 44/2001).

2. Den hänskjutande domstolen behöver svar från domstolen för att kunna fastställa huruvida de tyska domstolarna har behörighet att pröva den talan om skadestånd jämte ränta som väckts av Car Trim GmbH som är ett bolag med hemvist i Plauen (Tyskland) (nedan kallat käranden i målet vid den nationella domstolen), mot KeySafety Systems SRL, vilket bolag har hemvist i Villastone (Italien) (nedan kallat svaranden i målet vid den nationella domstolen).

3. Mellan juli månad år 2001 och december månad år 2003 köpte svaranden i målet vid den nationella domstolen av föregångaren till käranden i målet vid den nationella domstolen komponenter till airbagsystem, varvid de delar och material som behövdes för detta huvudsakligen kom från leverantörer i tidigare produktionsled. Parterna ingick sammanlagt fem ramavtal om leverans av dessa komponenter, vilka alla hänförde sig till bestämda bilmodeller. Käranden i målet vid den nationella domstolen skulle enligt överenskommelse leverera dessa på begäran till svaranden i målet vid den nationella domstolen fritt fabriken i Colleferro (Italien).

4. Svaranden i målet vid den nationella domstolen sade upp de enskilda avtalen till årsskiftet 2003, varvid käranden i målet vid den nationella domstolen, som tolkade uppsägningen som ett avtalsbrott, väckte talan vid Landgericht Chemnitz, vilken vid den tidpunkten var behörig domstol vid bolagets produktionsställe, och yrkade skadestånd jämte ränta. Den domstolen avvisade talan med motiveringen att tyska domstolar saknar internationell behörighet. Käranden i målet vid den nationella domstolen överklagade detta avgörande till Oberlandesgericht Dresden som ogillade talan. Käranden i målet vid den nationella domstolen överklagade detta beslut till Bundesgerichtshof som meddelade prövningstillstånd.

1 — Originalspråk: franska.
2 — EGT L 12, 2001, s.1.

II — Tillämpliga bestämmelser

5. I andra skälet i förordning nr 44/2001 föreskrivs följande:

”Vissa olikheter i medlemsstaternas bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande av domar hindrar den inre marknaden från att fungera väl. Det är därför nödvändigt att införa bestämmelser som gör reglerna om behörighetskonflikter på privaträttens område mer enhetliga och som förenklar formaliteterna, så att domar från de medlemsstater som är bundna av denna förordning kan erkännas och verkställas enkelt och snabbt.”

6. I elfte skälet i förordning nr 44/2001 föreskrivs följande:

”Behörighetsbestämmelserna måste uppfylla kravet på förutsebarhet och bygga på den allmänna principen om svarandens hemvist, och det måste alltid kunna gå att bestämma vilken domstol som är behörig utifrån denna princip, utom i vissa bestämda fall när tvistens art eller hänsynen till partsautonomin gör det berättigat att använda någon annan anknytning...”

7. I tolfte skälet i förordning nr 44/2001 föreskrivs följande:

”Principen om att domstolen där svaranden har hemvist är behörig bör kompletteras med alternativa behörighetsregler i de fall där det finns en nära koppling mellan domstolen och tvisteföremålet eller då detta krävs för att underlätta rättskipningen.”

8. Bestämmelserna om domstols behörighet finns i kapitel II i förordning nr 44/2001.

9. I artikel 2.1 i förordning nr 44/2001, vilken är en del av avsnitt 1, som har rubriken ”Allmänna bestämmelser”, i nämnda kapitel II, föreskrivs följande:

”Om inte annat föreskrivs i denna förordning, ska talan mot den som har hemvist i en medlemsstat väckas vid domstol i den medlemsstaten, oberoende av i vilken stat han har medborgarskap.”

10. I artikel 5 i förordning nr 44/2001, vilken är en del av avsnitt 2, som har rubriken ”Särskilda behörighetsregler”, i kapitel II i denna förordning, föreskrivs följande:

”Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat

1) a) om talan avser avtal, vid domstolen i uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser;

b) i denna bestämmelse, och såvida inte annat avtalats, avses med uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser

— vid försäljning av varor, den ort i en medlemsstat dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats,

— vid utförande av tjänster, den ort i en medlemsstat där enligt avtalet tjänsterna har eller skulle ha utförts,

c) om punkt b inte gäller, ska punkt a gälla,

…”

III — Tolkningsfrågorna och förfarandet vid domstolen

11. Den hänskjutande domstolen har beslutat att vilandeförklara målet och att ställa följande två tolkningsfrågor till domstolen:

”1) Ska artikel 5.1 b i förordning (EG) nr 44/2001 tolkas så, att avtal om leverans av varor som ska tillverkas eller framställas ska betraktas som försäljning av varor (första strecksatsen) och inte som utförande av tjänster (andra strecksatsen), även när köparen uppställt vissa villkor om beskaffenheten, förädlingen och leveransen av den vara som ska framställas, inräknat garantier för fram-

ställningens kvalitet, för leveransens tillförlitlighet och för ett korrekt administrativt fullgörande av uppdraget? Vilka kriterier är avgörande vid en avgränsning?

2) Om en försäljning av varor anses föreligga: Ska, i samband med distansförsäljning, den ort dit varorna har eller skulle ha levererats enligt avtalet bestämmas efter den ort där varan faktiskt överlämnas till köparen eller efter den ort där varorna ska överlämnas till den förste transportören för vidarebefordran till köparen?"

12. Skriftliga yttranden har inkommit från svaranden i målet vid den nationella domstolen, den tyska och den tjeckiska regeringen, Förenade kungarikets regering och från Europeiska gemenskapernas kommission.

IV — Bedömning

A — *Den första tolkningsfrågan*

13. Den hänskjutande domstolen har ställt sin första tolkningsfråga för att få klarhet i huruvida de avtal om leverans av varor som ska tillverkas eller framställas samt levereras enligt köparens specifika villkor ska betraktas som "försäljning av varor" eller som "utförande av tjänster" i den mening som avses i artikel 5.1 b i förordning nr 44/2001. Den har även frågat vilka kriterier som är avgörande vid en avgränsning mellan försäljning av varor och utförande av tjänster i den mening som avses i förordning nr 44/2001.

14. Vad gäller avtalen om leverans av varor att tillverka eller framställa är de parter som har inkommit med skriftliga yttranden överens om att de ska kvalificeras som avtal om försäljning av varor, även när köparen har uppställt vissa villkor om beskaffenheten, förädlingen och leveransen av dessa varor, bland annat beträffande garantin för framställningens kvalitet, för leveransens tillförlitlighet och för ett korrekt administrativt fullgörande av uppdraget. Kommissionen har tillagt att situationen är annorlunda om den person som beställer nämnda varor själv ska utföra en väsentlig del av det materiella arbete som krävs för tillverkningen eller framställningen.

15. Den tyska regeringen och Förenade kungarikets regering har även diskuterat vilka kriterier som ska vara avgörande för avgränsningen mellan "försäljning av varor" och "utförande av tjänster". Enligt den tyska regeringen rör det sig om ekonomiska kriterier, vilka fordrar en prövning av vilka förpliktelser som karakteriserar avtalet.

Enligt Förenade kungarikets regering består den avgörande omständigheten i det förhållandet att säljarens prestation utmynnar i leverans och övergång av äganderätten till varorna.

16. Jag anser att den första tolkningsfrågan kan tolkas på flera sätt. Den kan förstås som en begäran att domstolen ska definiera kriterierna för avgränsning mellan ”försäljning av varor” och ”utförande av tjänster” på ett allmänt plan eller definiera dem endast med hänsyn till föremålet för tvisten i målet vid den nationella domstolen eller också som ett sätt att ta konsekvenserna i det konkreta fallet av den allmänna avgränsningen mellan ”försäljning av varor” och ”utförande av tjänster”.

17. Det ska påpekas att lydelsen i artikel 5.1 b i förordning nr 44/2001 inte i sig gör det möjligt att svara på tolkningsfrågan, eftersom den inte definierar begreppen försäljning av varor och utförande av tjänster. Domstolen har med hänsyn härtill erinrat om att tolkningen ska ske mot bakgrund av tillkomsten av, samt syftena med och systematiken i förordning nr 44/2001. [3] Jag anser inte att det är någon mening att åter undersöka denna förordnings tillkomst, syften och system. Det räcker att hänvisa till domstolens senare rättspraxis. [4]

18. De gemenskapsrättsliga bestämmelserna och domstolens rättspraxis räcker inte för att fastställa kriterierna för en allmän avgränsning mellan ”försäljning av varor” och ”utförande av tjänster”. Som framgår av punkt 33 i domen av den 23 april 2009 i målet Falco Privatstiftung och Rabitsch [5], har begreppet tjänst i förordning nr 44/2001 en självständig innebörd, som inte påverkas av tolkningen av detta begrepp i den mening som avses i artikel 50 EG eller av andra sekundärrättsliga gemenskapsrättsakter än förordning nr 44/2001. Samma konstaterande kan enligt min mening göras beträffande begreppet vara. Följaktligen är inte domstolens rättspraxis avseende tolkningen av begreppen tjänst och vara med hänsyn till de grundläggande friheterna på den inre marknaden tillämplig när det gäller förordning nr 44/2001.

19. Domstolen har för närvarande endast gett en negativ ofullständig definition av begreppet avtal om utförande av tjänster i den mening som avses i förordning nr 44/2001, genom att slå fast att nämnda begrepp inte avser avtal genom vilket en

3 — Se dom av den 3 maj 2007 i mål C-386/05, Color Drack (REG 2007, s. I-3699), punkt 18, av den 23 april 2009 i mål C-533/07, Falco Privatstiftung och Rabitsch (REG 2009, s. I-3327), punkt 20, och av den 9 juli 2009 i mål C-204/08, Rehder (REG 2009, s. I-6073), punkt 31.

4 — Se domen i målet Falco Privatstiftung och Rabitsch (ovan fotnot 3), punkterna 21–27.

5 — Se ovan fotnot 3.

innehavare av en immaterialrätt till motparten upplåter en rätt att mot vederlag nyttja immaterialrätten. [6] Det kan emellertid inte härav dras någon allmängiltig slutsats.

20. Jag anser inte att en allmän analys av den efterfrågade avgränsningen är nödvändig. Mot bakgrund av mångsidigheten på ekonomins område är inte denna allmänna avgränsning objektivt möjlig. Eftersom det i processrätten tillämpas begrepp med en materiell innebörd, såsom ”vara” och ”tjänst” i förevarande fall, är det uppenbart att tolkningen av dessa begrepp och avgränsningen mellan dem måste sökas från fall till fall i den materiella gemenskapsrätten, med särskild hänsyn tagen till föremålet för användningen av dessa begrepp.

21. Detta antagande är utgångspunkten till mitt svar på den första tolkningsfrågan. Det ska påpekas att jag endast kan svara med avseende på de specifika omständigheterna i målet vid den hänskjutande domstolen.

22. Det ska med hänsyn härtill påpekas att käranden i målet vid den nationella domstolen har ingått fem ramavtal om leverans av komponenter till airbagsystem med svaranden i målet vid den nationella domstolen. Svaranden, som hade ställning av köpare, ställde visserligen vissa villkor med hänsyn till kvalitén på dessa komponenter. Detta ändrar dock inte den omständigheten att det slutgiltiga syftet med avtalen i fråga är leverans av varor med de avtalade egenskaperna.

23. Även om jag, i likhet med Oberlandesgericht Dresden, som är överklagandeinstans i målet vid den nationella domstolen, medger att kärandens i målet vid den nationella domstolen skyldigheter enligt avtalet omfattar de skyldigheter som motsvarar begreppet utförande av tjänster, det vill säga tillskärandet och förädlandet av material som köpts av underleverantörer, för att anpassa dessa till svarandens i målet vid den nationella domstolen behov, skulle dessa förpliktelser endast utgöra underordnade förpliktelser. Domstolen har emellertid redan erkänt principen, till vilken även svaranden i målet vid den nationella domstolen har hänvisat i sitt skriftliga yttrande och enligt vilken en underordnad förpliktelse följer huvudförpliktelsen. [7]

24. Härav följer att huvudförpliktelsen i det aktuella avtalet var leverans av komponenter till airbagsystem och att avtalsförhållandet

6 — Se domen i målet Falco Privatstiftung och Rabitsch (ovan fotnot 3), punkt 44.

7 — Se dom av den 15 januari 1987 i mål 266/85, Shenavai (REG 1987, s. 239), punkt 19.

mellan käranden och svaranden i målet vid den nationella domstolen samt innehållet i och konsekvenserna av avtalet är underställt villkoret att artikel 5.1 b första strecksatsen i förordning nr 44/2001 ska vara uppfyllt.

25. Slutligen kan det, även om de avtal som ingåtts mellan käranden och svaranden i målet vid den nationella domstolen testades på grundval av kriterierna för de grundläggande friheterna på den inre marknaden, inte ifrågasättas att de omfattas av den fria rörligheten för varor och inte av den fria rörligheten för tjänster.

26. Den första tolkningsfrågan ska således besvaras med att artikel 5.1 b i förordning nr 44/2001 ska tolkas så att avtalen om leverans av varor som ska tillverkas eller framställas ska betraktas som försäljning av varor, även när köparen har uppställt vissa villkor om beskaffenheten, förädlingen och leveransen av dessa varor, inräknat garantier för framställningens kvalitet.

B — *Den andra tolkningsfrågan*

27. Den hänskjutande domstolen har ställt sin andra tolkningsfråga för att domstolen, i samband med distansförsäljning, ska tolka begreppet ”den ort i en medlemsstat dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats” i artikel 5.1 b första strecksatsen i förordning nr 44/2001, för att kunna fastställa uppfyllelseorten för förpliktelsen som anknytningsmoment för behörig domstol i mål som avser avtal.

28. Svaranden i målet vid den nationella domstolen samt den tyska och den tjeckiska regeringen är i princip överens om att när det gäller distansförsäljning ska den ort dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats bestämmas efter den ort där varan fysiskt överlämnats till köparen.

29. Förenade kungariket och kommissionen har vidare i de svar de föreslagit på den andra tolkningsfrågan på ett mer detaljerat sätt angett försäljningsavtalets art.

30. Trots detta överensstämmer kommissionens svar i princip med de svar som svaranden i målet vid den nationella domstolen och den tyska och den tjeckiska regeringen har föreslagit. Enligt kommissionen måste, när det gäller försäljningar som kräver transport av varor och för vilka säljaren måste lämna över varorna till den första transportören i syfte att överlåta dem till köparen (”expeditionsförsälj-

ning”), leveransorten bestämmas efter den ort där köparen erhåller den faktiska besittningen av de levererade varorna eller skulle ha erhållit den enligt avtalet (destinationsort för de sålda varorna).

31. Enligt Förenade kungarikets regering ska leveransorten bestämmas mot bakgrund av de villkor som anges i avtalet. När säljarens huvudsakliga förpliktelse består i att expediera varorna och (i förekommande fall) tillhandahålla handlingar för överlåtelsen av äganderätten till köparen, är nämnda leveransort, om inget annat har avtalats, den där varorna har överlämnats till transportören i syfte att överlåta dem till köparen i enlighet med den sistnämndes instruktioner.

32. Inledningsvis ska det understrykas att begreppet ”distansförsäljning” kommer från den nationella rätten och att det kan ha olika innebörd i de olika medlemsstaternas rättsordningar. Följaktligen anser jag att det inte skulle vara lämpligt att domstolen tolkar formuleringen ”den ort i en medlemsstat dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats” specifikt i förhållande till distansförsäljning. Domstolen kan endast ange tolkningen av denna mening i förhållande till försäljningsavtal i allmänhet.

33. Formuleringen ”den ort i en medlemsstat dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats” ska tolkas mot bakgrund av följande faktiska omständigheter.

34. För det första har förordning nr 44/2001 ett rättssäkerhetssyfte som består i att stärka rättsskyddet för personer bosatta inom gemenskapen, så att en kärande enkelt kan avgöra vid vilken domstol han ska väcka talan och en svarande rimligtvis kan förutse var talan kan väckas mot honom. [8] Härav följer att den tolkning som begärts i förevarande mål måste göras genom den erforderliga avvägningen mellan säljarens respektive köparens intressen.

35. För det andra svarar den särskilda behörighetsregel som föreskrivs i artikel 5.1 i förordning nr 44/2001 för talan som avser avtal, vilken kompletterar regeln att domstolarna i den medlemsstat där svaranden har hemvist är behöriga, mot en målsättning om närhet och motiveras av att det finns en nära anknytning mellan avtalet och den domstol som ska pröva detta. [9]

8 — Se dom av den 13 juli 2006 i mål C-103/05, Reisch Montage (REG 2006, s. I-6827), punkterna 24 och 25, domen i målet Color Drack (ovan fotnot 3), punkt 20, och domen i målet Falco Privatstiftung och Rabitsch (ovan fotnot 3), punkt 22.

9 — Se domen i målet Color Drack (ovan fotnot 3), punkt 22, och domen i målet Rehder (ovan fotnot 3), punkt 32.

36. Vad för det tredje beträffar uppfyllelseorten för förpliktelser enligt avtal om försäljning av varor, definieras detta anknytningsmoment autonomt i artikel 5.1 b första strecksatsen i förordning nr 44/2001, för att stärka målen att göra reglerna om domstols behörighet mer enhetliga och förutsebara. [10]

37. Härav följer att den begärda tolkningen måste göras mot bakgrund av målsättningarna om närhet och förutsebarhet och i enlighet med kravet på rättssäkerhet.

38. Jag anser att tolkningen enligt vilken ”den ort i en medlemsstat dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats” måste förstås som en ort där varorna fysiskt överlämnas eller skulle ha fysiskt överlämnats är den som bäst uppfyller dessa krav. Detta godtagande av leveransorten är det som överensstämmer bäst med karaktären på den regel om särskild behörighet som föreskrivs i artikel 5.1 b i förordning nr 44/2001.

39. En sådan tolkning uppfyller förutom närhetskriteriet också kravet på förutsebarhet, eftersom den tillåter såväl käranden som svaranden att lätt identifiera vid vilka domstolar talan skulle kunna väckas.

40. Den föreslagna tolkningen gör orten där det fysiska överlämnandet av varorna till köparen sker till ett kriterium för avgörande av orten dit varorna levereras, utan hänvisning till den nationella rätten i de olika medlemsstaterna. Detta kriterium kan lätt identifieras och bevisas och tillåter således att utan svårighet identifiera den behöriga domstolen.

41. Den andra tolkningsfrågan ska följaktligen besvaras med att formuleringen ”den ort i en medlemsstat dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats” i artikel 5.1 b första strecksatsen i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att den avser den ort där varorna fysiskt överlämnas eller skulle ha fysiskt överlämnats till köparen.

10 — Se domen i målet Color Drack (ovan fotnot 3), punkterna 24 och 26, och domen i målet Rehder (ovan fotnot 3), punkt 33.

V — Förslag till avgörande

42. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen besvarar de tolkningsfrågor som ställts av Bundesgerichtshof på följande sätt:

1) Artikel 5.1 b i förordning nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område ska tolkas på så sätt att avtal om leverans av varor som ska tillverkas eller framställas ska betraktas som försäljning av varor, även när köparen uppställt vissa villkor om beskaffenheten, förädlingen och leveransen av dessa varor, inräknat garantier för framställningens kvalitet.

2) Formuleringen ”den ort i en medlemsstat dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats” i artikel 5.1 b första strecksatsen i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att den avser den ort där varorna fysiskt överlämnas eller skulle ha fysiskt överlämnats till köparen.